

3 Westouter – Op zoek naar de drie waarden

Om deze visie van het erfgoed toegankelijk te maken heeft 'maat-ontwerpers' (een jong stedenbouwkundig ontwerp bureau uit Gent) het theoretische waardenkader van LaboS in de dorpskern van Westouter toegepast. Het bureau gebruikte de drie waarden als een manier om de bestaande ruimtelijke structuur te lezen en om een ontwikkelingsstrategie voor de dorpskern op middellange en lange termijn te bepalen.

Langs de hoofdstraat die door Westouter loopt, verzamelen zich een aantal historische gebouwen. De hoofdstraat wordt gekenmerkt door het onderbroken bebouwingslint van gebouwen van ongeveer 2 verdiepingen, vaak in wederopbouwstijl, met daartussen enkele bijzondere gebouwen zoals de kerk, het gemeentehuis en het oude rusthuis. Deze twee types van gebouwen geven vorm aan de centrale hoofdas van het dorp en deze bepalen de culturele waarde van de openbare ruimte.

De hoofdstraat die door Westouter loopt, strekt zich uit tot in het landschap. Ten Noorden van Westouter kruist ze een plateau met verre open zichten op het landschap, onderbroken door afgelegen boerderijen. Ten Zuiden van Westouter doorkruist de hoofdstraat een gesloten en bebost landschap met holle wegen omzoomd door struiken en bosjes. Tussen deze twee zeer verschillende types van landschappen in doorkruist de hoofdstraat de vallei van de Franse beek die verre zichten in de vallei biedt. Deze drie landschappen en de bebouwing rond de hoofdstraat bepalen de locuswaarde van het dorp.

De gebruikswaarde van de structuur werd geanalyseerd in relatie tot zes verschillende functies en de wijze waarop deze functies ruimte innemen. In grote lijnen onderscheidt men twee soorten van gebruik. In het centrum van het dorp vinden we de lokale handelaars, gebouwen voor voorzieningen en gemeentelijke diensten. Het zijn kleinschalige functies die zich beperken tot het bebouwde centrum. Deze functies staan ten dienste van een lokaal gebruik en versterken het idee van een centrum voor de bewoners.

Aan de rand van het dorp vinden we een aantal grotere functies terug die in het algemeen het bebouwde centrum verlaten en de omliggende ruimte gebruiken. Het gaat over toeristische, recreatieve functies en in ruimere mate om landbouwfuncties.

De hoofdstraat vormt een basisstructuur waaraan de waarden kunnen ophan-gen en onderling vergeleken worden. De hoofdstraat als determinerende ruimtelijke structuur werd aangeduid als 'sequens' bepaald door drie waarden.

A. CULTURELE WAARDE

B. LOCUSWAARDE

C. GEBRUIKSWAARDE

1 Probleem - Een waardevolle omgeving onder druk

Heuvelland is een regio die sterk getekend werd door de bombardementen van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de na-oorlogse periode zagen beleidsmakers in de vernieling van grote delen van de bebouwing een kans om de platgebombardeerde dorpskernen te herdefiniëren. De oorlogsvernietiging liet toe om de bestaande ruimtelijke structuur heraan te leggen en zelfs te verfraaien. Het gebouwde patrimonium werd daarbij in een korte periode herbouwd volgens een coherente bouwstijl. Deze architectuur is tot op vandaag sterk aanwezig in het beeld van de dorpen in het Heuvelland. Maar de wederopbouw dorpen komen vandaag in aanvaring met de behoeften van de 21e eeuw. Gewijzigde gezinssamenstelling, hedendaagse comforteisen en een ander bouwbudget en woonwensen leiden tot een aanpassing van het bestaande woningpatrimonium. De vraag die zich tegenwoordig stelt is waar en hoe er aan het waardevolle, maar nauwelijks beschermde, patrimonium vanuit de wederopbouwperiode verder gebouwd en verbouwd kan worden. Hoe verhoudt het behoud van de architecturale waarden zich tot nieuwe architecturale behoeften? Deze vraag geldt bovendien niet louter op de schaal van een individueel gebouw maar zelf op schaal van de volledige dorpsstructuur en haar relatie tot het omliggende landschap.

2 Drie waardebegrippen omtrent erfgoed – De noodzaak van een waardenkader

Om een beter inzicht te krijgen in de actuele waarde van het erfgoed, beschermd of niet, in het Heuvelland, heeft 'LaboS' (onderzoekscel van de Universiteit Gent) een waardenkader opgesteld dat de sleutelementen van het erfgoed in de bestaande ruimtelijke structuur zichtbaar moet maken. Het waardenkader berust op een aantal vragen omtrent 3 waarden, namelijk de gebruikswaarde, culturele waarde en locuswaarde. Inzicht in deze waarden geeft aan de beleidsmakers een evaluatiekader waarmee ze besluiten op vlak van erfgoed en de mogelijke ontwikkeling van de ruimtelijke structuur van een dorp kunnen nemen.

De GEBRUIKSWAARDE heeft betrekking op de mate waarin het gebouw aan actuele gebruiksvragen kan beantwoorden. De gebruikswaarde kan voor een zelfde gebouw verschillen van gebruiker tot gebruiker. De gebruikswaarde wordt bepaald door: de functionele draagkracht, de bouwfysische toestand en het expressievermogen van een gebouw en zijn kavelstructuur.

Een gebouw heeft CULTURELE WAARDE doordat het van een actuele of historische eigentijdsheid getuigt. Bij bepaalde gebouwen doen we een beroep op gebeurtenissen uit het verleden om het verleden zelf te herdenken, te herinneren of te leren kennen. Andere gebouwen zijn waardevol doordat ze een geslaagde uitdrukking zijn van het actuele culturele klimaat.

De LOCUSWAARDE van een gebouw komt tot stand door de mate waarin een gebouw de stadsstructuur ondersteunt of een bepalend deel is van een groter kwalitatief geheel. Gehelen kunnen ondermeer een gebouwsemble, een straatbeeld, een stads- of dorpsgezicht of een landschap zijn. De locuswaarde is een waarde die geëvalueerd moet worden met betrekking tot de omgeving.

4 Ontwikkeling – sites voor een mogelijke toekomst.

Vertrekkend vanuit de Sequens hebben “maat-ontwerpers” een strategie bepaald voor zowel de bestaande gebouwen in het lint als voor 4 strategische sites die nieuwe ontwikkelingen kunnen herbergen.

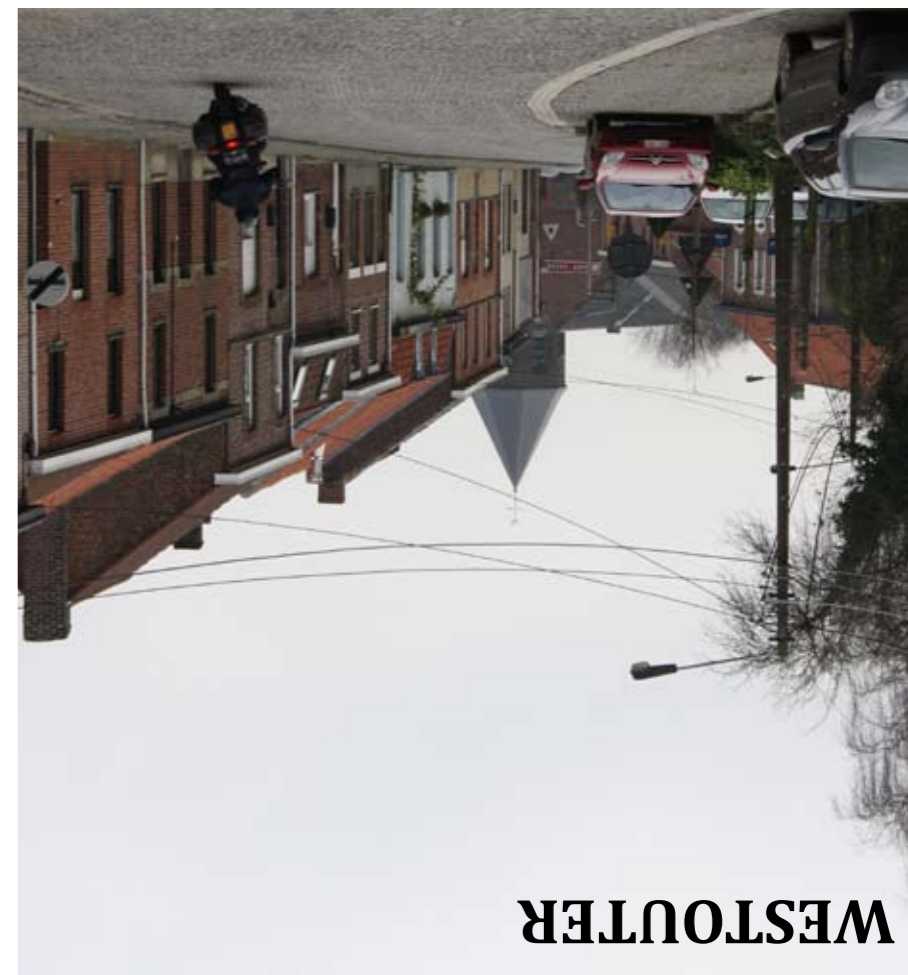
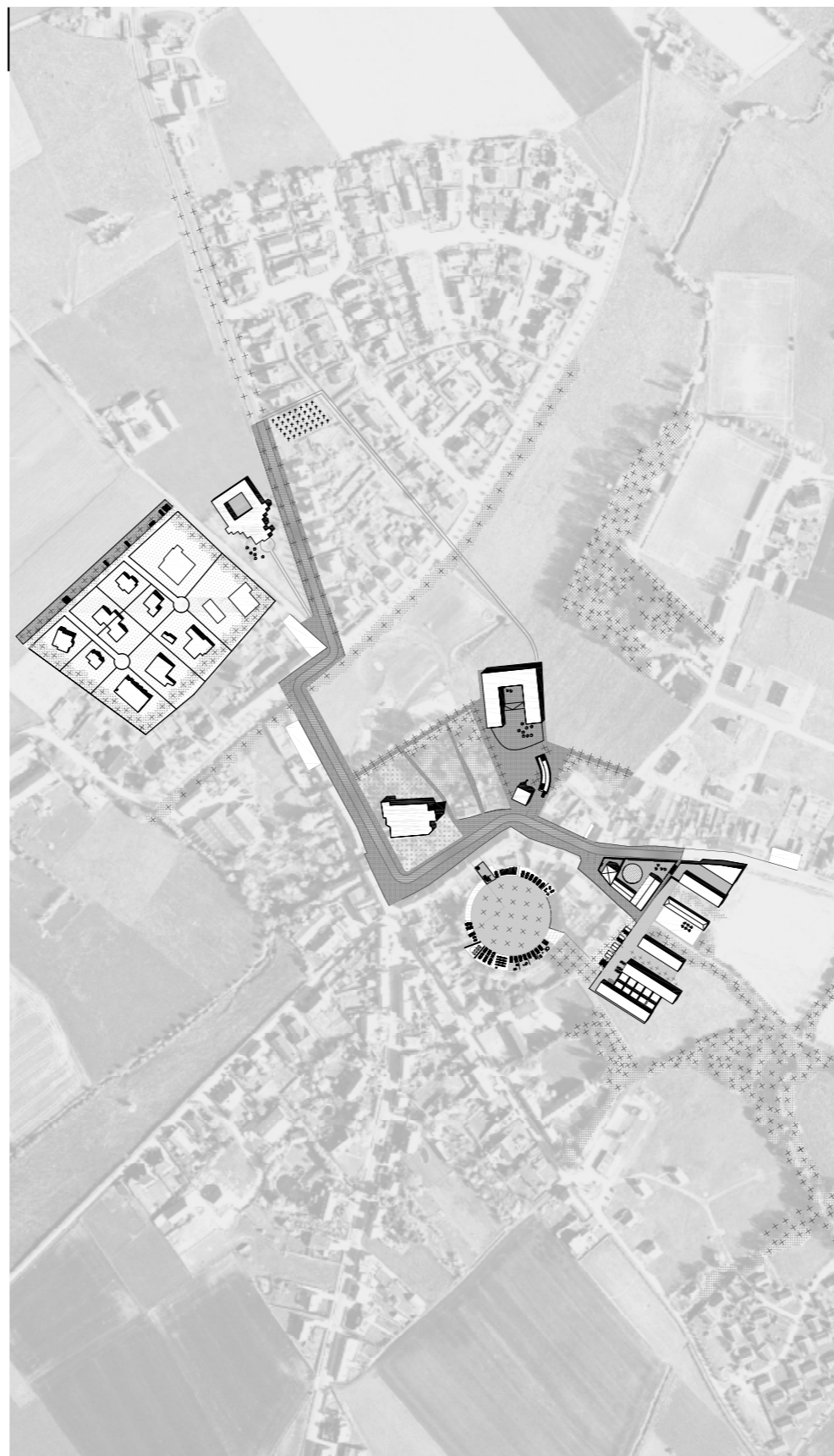
De paskamer: In het dorp komen nieuwe economische activiteiten en gemeenschapsvoorzieningen (brandweer, garage, kleine ondernemingen, enz...) voor die niet echt iets meer te maken hebben met de schaal van de kern. Deze situeren zich hoofdzakelijk tussen het dorp en het plateau. Als gevolg hiervan bevinden zich aan de achterkant van het dorp richting het landschap een aantal ongedefinieerde ruimtes. Maat ziet in deze ontwikkeling een mogelijkheid om een ruime verkaveling vast te leggen die de nieuwe vormen van functies kan onderbrengen en een buffer kan vormen tussen het dorp en het landschap. Omzoomd door bomen zou deze verkaveling de nieuwe activiteiten kunnen onderbrengen, en tegelijkertijd de omgeving kunnen bepalen en een eigen status hebben om een buitengewone locatie te worden tussen dorp en landschap.

De monoliet: In Westouter dient een rust- en verzorgingstehuis in de dorpsstructuur ingepast te worden. Omdat het programma niet enkel kamers, maar ook publieke functies zoals een restaurant, medische zorgen en andere openbare diensten bevat, lijkt het aangewezen om dit programma te introduceren in het dorpscentrum. Daar kan het bijdragen aan het dagelijks leven van de bewoners en mee de openbare ruimte van het centrum opladen. Door het te plaatsen tussen het gemeentehuis en de vallei van de Franse beek, verrijkt het bestaande programma en maakt het een link van de sequens naar het landschap.

De motte: De oude structuur van de motte is nog altijd leesbaar in de perceelstructuur. De omliggende bebouwing is gericht naar de hoofdstraat, maar profiteert niet van de lege ruimte aan de binnenkant. Gezien het huidige onbestendige programma van de motte niet bijdraagt aan de bepaling van het centrum, wordt voorgesteld om er in de plaats een half publieke ruimte van te maken die ten voordele komt van de omliggende bebouwing. Deze ruimte zou parkings kunnen bevatten die de druk op de openbare ruimte zou verlichten of leefruimtes voor de te klein geworden woningen, ateliers, een camping, zelfs eventueel een streekmuseum. Op die manier kan deze ruimte worden opgenomen als een ruimte met een eigen identiteit in het hart van het dorp en kan ze zorgen voor nieuwe uitbreidingsmogelijkheden voor de omliggende woningen.

De stroken: Daar het dorp de neiging heeft om met individuele villa's naar buiten uit te breiden, is het nodig om deze toevallige uitbreiding tegen te houden en een duidelijke vorm voor het dorpscentrum te behouden. Desalniettemin moeten we rekening houden met de uitbreiding van de bevolking en voor voldoende ruimte te zorgen. Er wordt voorgesteld om, in plaats van het bouwen van villa's of woonkorrels, te gaan voor een vorm van bebouwingsstroken die een relatie aangaan met het bocagelandschap.

De bestaande bebouwing: In aanvulling op de strategische sites is het nodig om evolutieregels voor bestaande gebouwen vast te leggen. Om het beeld van het erfgoed te bewaren worden regels voorgesteld voor onder andere de hoogte van de gebouwen, de gevelbreedte, het soort van openingen en de te gebruiken materialen, de vorm en de richting van de daken, de mogelijkheden om naar achter uit te breiden, de mogelijk bestemmingswijzigingen en de mogelijkheid om garages te voorzien.

Omgaan met de waardevolle wederopbouwarchitectuur in de frontstreek van '14-'18. Ontwerpend onderzoek naar de ontwikkelingsmogelijkheden voor de kern van Westouter.

onderzoek en ontwerp: Maat-ontwerpers in samenwerking met
Provincie West-Vlaanderen
Gemeente Heuveland
Labo S, Universiteit Gent

Maat-ontwerpers
Blekerijstraat 75, bus 4
9000 Gent
www.maat-ontwerpers.be

